

STREICHER LAURA

A japán irodalom korai magyar fordításai

Bevezetés

Jelen tanulmány célja annak bemutatása, hogy bár jelentős mennyiségű és japán nyelvről fordított japán irodalomfordítás valóban csak a 20. század közepétől kezdve jelent meg Magyarországon, nem mondhatjuk, hogy azt megelőzően nem születtek fontos fordítások a japán irodalomból magyar nyelven. Hasonlóan a kínai irodalom magyarországi megjelenéséhez, amelyről az elmúlt években megjelent kutatások folytán bebizonyosodott, hogy már a 18. században léteztek híradások Kínáról magyar nyelven, és a 19. század közepére elkészültek az első fordítások is, feltételezhető, hogy a 18. század második felétől nemcsak kínai, hanem japán témájú munkák is szép számmal születtek hazánkban.

Bár az elmúlt években a japán irodalomról számos fordításközpontú tanulmány látott napvilágot, ezek többsége a 20. századtól kezdi tárgyalni a kérdést, így az ennél korábbi megjelenésekről mindaddig kevés szó esett. Vihar Judit 2009-es tanulmánya, mely megalapozta a téma szakirodalmát, az alábbi mondattal indul: „Japán irodalmi művek magyar nyelven viszonylag csak későn, a XX. század elején jelentek meg.”¹ A fordításokat később három nagy korszakra osztja, ezek közül az első az 1900–1945-ig megjelent műveket tárgyalja, így 20. század előtt megjelent fordításokat nem érinti. Buda Attilának az elmúlt években két fontos, hiánypótló tanulmánya jelent meg a japán fordításokról. Ezek elsősorban a magyar megjelenésekre fókuszálnak, és a lefordított műveket a magyar fordításirodalom szempontjából tárgyalják, így a közvetítőnyelvi vagy az eredeti japán szöveggel való összevetés nem kap nagy hangsúlyt bennük.² Ezért a 20. század előtti fordítások felderítése mellett arra is kísérletet tettem, hogy megpróbáljam visszakövetni a fordítások útját a közvetítőnyelvi megjelenéseken át egészen az eredeti japán szövegig, illetve összehasonlítást adjak az egyes szövegváltozatokról.

¹ VIHAR Judit: „A japán irodalom megjelenése Magyarországon 1989-ig.” In Farkas Ildikó et al. (szerk.): *Tanulmányok a magyar-japán kapcsolatok történetéből*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 384.

² A korábbi, versfordításokra fókuszáló tanulmányhoz lásd BUDA Attila: „A (mű)fordítás rejtékútjai, avagy ösvények Kosztolányi Dezső japán versei felé”. *Literatura*, CXXII, 2018/4, 343–358. A Meidzsi-korszak előtt megjelent japán irodalmi művek fordításaival foglalkozó tanulmányhoz lásd BUDA Attila: „A Meidzsi előtti japán irodalom magyar fordításai”. *Irodalomtörténeti Közlemények*, CXXIV, 2020/4, 452–471.

A kutatási módszer

A kutatás során elsősorban az érdekelt, hogy milyen nagyságrendben beszélhetünk japán irodalomfordításról hazánkban a 20. század előtt. Feltételezésem az volt, hogy az eddigi becslésekhez képest sokkal nagyobb anyagról lehet szó, de a kutatás során feltárt szövegek mennyisége még így is felülmúlta a várakozásaimat.

A találatok legnagyobb része újságcikkekből és hírlapmegjelenésekből tevődött össze, de szép számmal akadtak fordítások különféle útikönyvek, történeti és földrajzi enciklopédiák, valamint képes füzetecskék lapjaira rejtve. A megjelenések azonosítása során elsősorban digitális periodika-adatbázisokból és könyvtári archívumokból dolgoztam. Az elmúlt években egyre bővülő és fejlődő adatbázisok lehetővé tették számomra, hogy az eddig elkészült magyar nyelvű bibliográfiák és kiadványok figyelembevételével átfogó gyűjtést végezzek a hazánkban megjelent fordításokból.³ A közvetítőnyelvi szövegváltozatok megtalálásához elsősorban a feltételezett forrásnyelvet kellett azonosítanom, amihez főként az átírás módja nyújthatott segítséget. A keresés ezután forrásnyelvi, illetve japán adatbázisokban folytatódott, majd szerencsés esetben az eredeti szövegváltozatok megtalálásával sikerült a magyar megjelenés forrását beazonosítanom. Ez azonban a legtöbb esetben korántsem volt ilyen egyszerű.

A kutatás nehézségei

A fordítások vizsgálata során több dolog is nehézséget okozott. Többségük ugyanis közvetítőnyelvből vagy nyersfordításból készült (kezdetben ritka volt a közvetlenül japánból átültetett alkotás), a többszörös közvetítőnyelvi átvétel és az újrafordítások miatt keletkező tartalom- és átírásbeli különbségek pedig sokszor szinte felismerhetetlenné tették az eredeti szöveget. Előfordult, hogy a mű eredetiségével kapcsolatban is kérdés merült fel. Ilyen volt például az az 1884-ben közreadott „japán népmese”, melyet ugyan az ismeretlen fordító japán eredetűnek tüntetett fel, de valójában egy francia stílusutánezat téves közlésén alapult.⁴ A lefordított művek te-

³ A kutatás során felhasznált, korábbi gyűjtésekhez lásd BUDA Attila (szerk.): *Messziről felmerülő, vonzó szigeték I-III.*, Budapest, Ráció Kiadó, 2010–2015; KENYERES Júlia – BALOGH Sára – S. GALLUS Júlia (szerk.): *Japánra vonatkozó magyar nyelvű bibliográfia*, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1937; LÉVAI Gábor: *Japán magyar könyvészete*, Budapest, Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának Keletázsiai Intézete, 1943. A korábban azonosított megjelenések vizsgálatánál felhasznált kiadványokhoz – a már említett két Buda tanulmány mellett – lásd ZÁGONYI Ervin: „Kosztolányi japán versfordításai – forrásaik fényében I.”. *Irodalomtörténeti Közlemények* XC, 1986/3, 246–274; ZÁGONYI Ervin: „Kosztolányi japán versfordításai – forrásaik fényében II.”. *Irodalomtörténeti Közlemények* XCIV, 1990/1, 46–70; KOLOZSY-KISS Eszter: *Kosztolányi Dezső japán versfordításai*, Doktori disszertáció, Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Doktori Iskola, 2010.

⁴ Sz. V.: „Japán népmese”. *Ország-Világ*, 5, 47, 1884. 756.

rén is nagy volt a változatosság. A fordítások nagy része egy-egy vállalkozó szellemű irodalmár vagy a japán nép és kultúra iránt elhivatott, önjelölt fordító kezéből került ki, akik a fordított műveket többnyire véletlenszerűen választották, elsősorban a saját ízlésük és a számukra rendelkezésre álló források alapján. Egységes fordítási gyakorlatról ekkor még nem beszélhetünk. Ezek a sajátos tényezők megnehezítették a megjelent művek eredetének feltérképezését.

A kutatás eredményei

A kutatás végére több mint félszáz magyar megjelenés gyűlt össze, melyek körülbelül kétszáz különálló japán szöveg fordítását tartalmazták. Ezekbe természetesen beleszámoltam Vihar Judit és Buda Attila korábbi gyűjtéseit is, melyekre a téma szakirodalmának alpműveiként nagyban támaszkodtam a kutatásom során. Az eddig azonosított legkorábbi megjelenésekből Vihar Judit tanulmányában három szerepel⁵ (ugyanakkor fontos hozzátenni, hogy a felsorolás nála az 1900-as évektől kezdődik, és kizárólag a teljes fordításkötetéről tesz említést), Buda Attilánál körülbelül harminc cím fordul elő. A közvetítő- és japán nyelvi szövegeknél Vihar két-két közvetítőnyelvi és japán forrást említ, Budánál körülbelül tíz cím található.⁶ Ezeken a megjelenéseken felül a saját kutatásom során még huszonnyolc közvetítőnyelvi és tizenhárom japán szövegmegegyezést sikerült azonosítanom. Ezen eredmények közül talán a legfontosabb, hogy megtaláltam Akantisz Viktor 1901-es mesegyűjteményének eredeti forrását. Szintén lényeges eredmény Baráthosi Balogh Benedek mesefordításainak, Pröhle Vilmos, Heltai Jenő vagy Fiók Károly versfordításainak azonosítása, illetve Takarai Kikaku és Takizava Bakin első lefordított műveinek megtalálása. Az eddig ismeretlen fordítások közül kiemelném még az 1883-ban megjelent, első magyar *Taketori monogatari*-szövegváltozatot is. Jelen tanulmány terjedelme természetesen nem alkalmas arra, hogy minden azonosított fordítást részletesen tárgyaljak, ezért a most következő, általánosabb áttekintés után az egyes fordítási korszakok legjelentősebb új találatait, azonosításait ismertetem.

A korai fordítások korszakolása

Az összegyűjtött fordításanyag ismeretében megállapítható, hogy bár a japán irodalmi művek iránti lelkesedés a 19. század közepétől kezdve töretlen maradt, beszélhetünk bizonyos termékeny időszakokról, melyek általában a két ország egymás

⁵ Az említett három mű Akantisz Viktor *Japáni mesék az ifjúság számára* című mesegyűjteménye, valamint Nyeveczkey Zoltán és Bardócz Árpád japán versgyűjteményei.

⁶ Buda azonosításainak számába beleszámoltam azokat a címeket is, amik már korábban, Vihar tanulmányában is szerepeltek. Minden szerzőnél egységesen azt tekintettem azonosításnak, ha a megjelenés közvetítőnyelvi vagy japán szövege név szerint említésre került.

íránti érdeklődésének valamilyen politikai vagy történelmi alapú fellángolásával magyarázhatóak.⁷ Ilyen volt a honfoglalás ezredik évfordulója alkalmából megnőtt érdeklődés a kelet-ázsiai országok iránt, vagy az 1894–1895-ös kínai–japán és később az 1904–1905-ös orosz–japán háború. Érdekes, hogy míg az 1900-as évek előtt a fordítók szívesebben nyúltak a prózai szövegekhez, a századforduló után ennek éppen az ellenkezője igaz, és a versfordítás kerül előtérbe. Az új évszázad más szempontból is újítást hoz. Míg korábban a fordítások nagy része a Japánról szóló általános tudósítások és ismertetések részeként jelent meg, és a fordítók többnyire a keleti országok iránt általában érdeklődő emberek voltak, a 20. századra a fordítások nagy része neves költők és írók kezéből került ki. Elmondható tehát, hogy ekkorra a japán kultúra és irodalom egyre nagyobb érdeklődésre tarthatott számot hazánkban, és irodalmi berkekben is vonzóvá vált a japán művekkel való foglalatostkodás.

Ezen szempontok alapján véleményem szerint három nagy korszakot különíthetünk el a korai fordítások esetében. Mindhárom korszaknál megállapítható, hogy a hazai fordítások megjelenése összhangban van az akkor Nyugat-Európában megjelent művekkel, és egy-két évtizedes késéssel a nyugati ízlés változásait követi. Az első korszak az 1800-as évek elejétől 1880-ig terjedt. Ez az első szárnypróbálgatások időszaka, a fordítások száma ekkor még elenyésző, és többnyire inkább csak egy-egy lefordított mondatról, szövegrészletről, vázlatos ismertetésről beszélhetünk, nem fordulnak elő teljes művek. Ebből az időszakból kevesebb, mint féltucat munkát tartunk számon. A fordítások időben is rendkívül távol esnek egymástól, és nem lehet egységes témát vagy motívumot felmutatni.

A második korszak az 1880-as évektől 1901-ig tartott. Ekkor elsősorban meséket, elbeszéléseket fordítottak, ezekhez a nyugat-európai utazók által megjelentetett útbeszámolókat használták, amelyekben ázsiai és Japán utazásuk leírása mellett gyakran lejegyeztek egy-egy érdekesebb történetet. Az első angol és német nyelvű mesegyűjtemények megjelenése is ekkorra tehető, és a külföldi lapok is többnyire japán mítoszokat, népmeséket közöltek, így a fordítók számára adva volt a forrásanyag. Az ekkortájt folytatásokban megjelenő Haszegava-kiadványok például több magyar megjelenésnek is alapjául szolgáltak.⁸

A harmadik korszak 1901-től az I. világháború végéig, az 1920-as évek elejéig tartott. Ekkor kezd el népszerűvé válni a japán versfordítás, illetve már egész gyűjtemények, kötetek is megjelennek. A japán irodalmi művek fordítása ekkor kerül igazán a hazai irodalmi élet középpontjába, és egyre több „hivatásos” író és költő kezd el foglalkozni velük. Elmondható, hogy a 1920-as évek elejére már kialakultak azok

⁷ Erről részletesebben lásd FARKAS Ildikó: „Japán megjelenése a 19–20. század fordulóján Magyarországon”. In Farkas Ildikó et al. (szerk.): *Tanulmányok a magyar-japán kapcsolatok történetéből*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 63–88; FARKAS Ildikó: „Japán megjelenése a két világháború közötti Magyarországon”. In *uo.* 186–215.

⁸ Haszegava Takedzsiro 長谷川武次郎 tokiói japán könyvkészítő, aki a 19. század végén indította el elsősorban külföldieket megcélzó, japán témájú *ehon* 絵本 sorozatát, és különleges kötésű, esztétikailag magas minőségű könyveivel vált ismertté a nyugat számára.

az irodalmi felületek, illetve csoportosulások, melyek felkarolták a japán irodalom terjesztését hazánkban. Ezen időszak végét Kosztolányi neve fémjelzi, akinek megjelenésével egy új korszak köszöntött be a japán fordítások történetében.

A következő oldalakon ezt a hármas felosztást követve igyekszem bemutatni az egyes fordítási korszakok legjelentősebb, újonnan feltárt vagy azonosított megjelenéseit. Bár a fordítások talán sokszor kezdetlegesnek, a lefordított művek pedig gyakran koncepció nélkülinek tűnnek, ne felejtjük el, hogy ezek a művek és alkotóik taposták ki az ösvényt a 20. század nagy fordítói számára, így még ma is értékes lenyomatát képezik egy távoli kultúra kezdeti, de elhivatott közvetítésének.

I. korszak (1832–1880) – Egy lefordított vers két különös útja

A japánról szóló első, magyar nyelven megjelent művek nyomába eredve egészen a 19. század elejéig juthatunk vissza az időben. A 19. század második felében Nyugat-Európa a „megnyitott” Japánra egyfajta egzotikumként, egy romlatlan szépségű, a nyugatival ellentétes kultúra megtestesítőjeként tekintett, a japán kultúra iránti vonzalom megjelenése pedig maga után vonta a japán művészet, és kisebb részben a japán irodalmi művek iránti érdeklődést is. A Nyugat-Európából induló Japonizmus szele hamarosan Magyarországra is elért, és kialakult egy sajátos rokonszenv a Japán kultúra és emberek iránt. A Japánról származó információk többsége így nem közvetlenül, hanem nyugati beszámolók közvetítésével érkezett el hozzánk, egy erősen romantizált, a nyugati sztereotípiákon alapuló elképzelést jelenítve meg.⁹ A 19. század végére megszorodó magyarországi megjelenésekben emellett a honfoglalás ezredik évfordulója is szerepet játszhatott, ami a magyar őstörténeti kutatások fellángolásával fogékonytá tette a magyar olvasóközönséget az ázsiai népekkel kapcsolatos híradásokra. Az irodalmi tárgyú megjelenések terén is változatos volt a felhozatal. Az általában közvetítőnyelvből (ritkább esetben forrásnyelvből) fordított, eredeti japán szövegek mellett gyakoriak voltak a japán ihletésű, a keleties hangulatot megragadni kívánó, romantikus költésű saját versek és stílusgyakorlatok is. A legkorábbi fordításokra jellemző, hogy elszórtan, egymagukban jelentek meg, és gyakran évek, évtizedek teltek el egy-egy újabb közlés előtt.

Az első, magyar nyelvű lefordított japán irodalmi szöveg megtalálásához majdnem kétszáz évet kell visszamennünk az időben. 1832-ben a *Társalkodó* egy idegen nyelvű költeményt jelentetett meg *Japáni táncz és ének* címmel, egyben közölve annak fordítását is. Jelenleg ezt tekinthetjük a legkorábbi, magyar nyelven megjelent fordításnak. A *Jelenkor* társlapjaként funkcionáló, hetente kétszer megjelenő folyóirat Széchenyi István szellemi irányítása alatt állt. Nagy részét politikai és gazdasági témájú külföldi hírek tették ki, de olykor verseket és színikritikákat is közöltek benne. Legjobb tudomásunk szerint ez az első, magyar nyelven megjelent japán költe-

⁹ Erről részletesebben lásd DÉNES Míriam – FAJCSÁK Györgyi et al. (szerk.): *Japonizmus az Osztrák–Magyar Monarchiában*, Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 2022.

mény, mely egy német újság pár hónappal korábbi, azonos közlésén alapult.¹⁰ Ez azonban szintén csak átvétel volt, az idézett dal szövege ugyanis először German Felix Meijlan (1785–1831) holland utazó beszámolójában fordult elő. Meijlan 1827 és 1830 között tartózkodott Nagaszakiban a Kelet-Indiai társaság megbízásából, és az ez idő során szerzett, Japánnal kapcsolatos tapasztalatait és élményeit tizenöt fejezetes úti beszámolójában gyűjtötte össze, melyben többek közt a japán művészetről is értekezett. A vers maga valószínűleg hallás után kerülhetett lejegyzésre, és ha hihetünk a kísérő szövegnek, egy japán táncosnő rögtönzése után – a lejegyzésből és az átírásból adódó nehézségek miatt japán anyanyelvi szöveggént nehezen értelmezhető. A japán versrészleten is erősen érződik a holland nyelvi hatás, amely elsősorban az átírásban mutatkozik meg, a fordítás azonban egyértelműen az erősen romantizáló német változaton alapul, bár ennek csak egy részét adja közre:

Aitakanbé / Kawomitakanbe / Mamanihansiwo // Hasi ta kanbe / Utisiritava / Sakamasikanbé / Sikeuni war kanbé. //Aita meta sawa / Tobi tatsubakari / A! Kagono tori kaia / Mama naranu. // Kago no tori ziato / Kjujamunanakfuna / Kagugajaburer / Setsomoaru. //

Kívánnálak látni, / Kívánnék veled beszélni, / De nem lehet; // Mert ha megtudnák otthon / Hogy veled beszéltem, / Nagy volna bűm; s jó nevem / Elveszne örökre // Mit ér, hogy látni kívánlak / Hisz én fogva vagyok; / Ah! oda szabadságom, / Vagyok kalitkában bús madár // De ha rab vagy is és bús / Mint kalitkában madár, / Ne essél kétségbe; / Kalitkák is széttörhetnek //¹¹

Ez a vers egy másik fordításban is megjelent, mégpedig 1860-ban a *Nefelejts* című irodalmi lapban ifj. Kun Pál (1842–1891) tollából. A későbbi református kollégiumi tanárt, aki teológiai tanulmányai mellett Budenz és Vámbéry tanítványaként a nyelvészet iránt is nagy érdeklődést mutatott, hamar elragadta a kelet romantikája iránt érzett szenvedélyesség, ezért számos orientalisztikai témájú írása és fordítása látott napvilágot. Ezek közé tartozik a *Nefelejts*ben, *Virágok a kelet költői koszorújából* címmel megjelent, három keleties költeményt tartalmazó publikációja. *A rabnő dala* című művet Buda inkább romantikus saját költésnek tekinti, mely „címére is gondolva, inkább egy háremjelenetben képzelhető el, mint japán környezetben”.¹² Ez ellen szólhat, hogy ifj. Kun Pál rendszeresen publikált különféle lapokban, és gyakran jelentek meg például arabból és törökből is elég jól visszakövethető fordításai. Ha pedig ezt a fordítást összevetjük az 1832-es első vers szövegével, arra a felismerésre juthatunk, hogy ez tulajdonképpen ugyanannak a műnek egy másik változata:

¹⁰ [NINCS SZERZŐ]: „Holland”. *Magazin für die Literatur des Auslandes*, 1, 16, 1832. március. 7. 61. A fordítás előtt szerepel az eredeti holland forrás, de ezekkel a szövegváltozatokkal Buda is bővebben foglalkozik lásd BUDA (2018): 347–348.

¹¹ [NINCS SZERZŐ] „Japáni tánc és ének”. *Társalkodó*, 1, 70, 1832. szeptember 1. 279.

¹² BUDA (2018): 348.

Szeretnék látni, / Veled beszélgetni, / De nem lehet: / A! nem lehet! / Mert ha honn megtudnák, / Vagy talán gondolnák / Hogy veled beszéltem, / Kissé enyelegtem, / Elveszne jó nevem / S nagy lenne keservem. / Hiában epedek / Érted, nem mehetek: / Szegény fogoly vagyok! / Eltűnt szabadságom, / Vele boldogságom. / Rab vagyok bezárva / Bús madár; fogházba' – Legyek bár bezárva / Bús madár fogházba; / Ne essél kétségbe / Bizzál a végzésbe'; / Kalitkák rácsai, / Fogságod láncai / Mind, mind széttörtnek.¹³

Úgy tűnik hát, hogy ez a vers több mint húsz év eltéréssel két külön fordításban is megjelent. Azt persze nem tudhatjuk, hogy az újabb fordítást elkészítő sárospataki tanár hogyan jutott hozzá a harminc évvel korábban megjelent, német szöveghez, de mivel a korábbi magyar fordításhoz hasonlóan ez a változat is csak egy részletet, még hozzá azonos részletet közöl az eredetiből, az is elképzelhető, hogy ifj. Kun Pál az 1832-es magyar fordítás felfedezése után, utóbbit kanyarintotta a saját szájízére. Mindenesetre szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy az első magyarra lefordított japán verset rögtön két fordításban is élvezhetjük.

Ikaku és Szajszaku története – Takizava Bakin magyar bemutatkozása

A korai fordítások egy másik szép példája az az újonnan talált elbeszélés, amely a *Vasárnapi Újság* 1879-es karácsonyi számában jelent meg, *Ikaku és Szaj-szaku* címmel. Az ismeretlen fordító mindössze annyit említ, hogy „francia forrás után” dolgozott.¹⁴ Az eredeti művet folytatásokban adták közre 1879 és 1883 között a *Le Monde Illustré* című lapban, a megjelenésekhez készült japán stílusú rajzokat Felix Regamey (1844–1907) francia festő készítette.¹⁵ Az itthoni számban megjelent fordítás a francia cikksorozat első részén alapult. Regamey a francia japonizmus egyik úttörőjeként behatóan foglalkozott a japán festészettel, és számos keleties stílusú alkotása született, ezekből többet az 1878-as párizsi világkiállításon is kiállítottak.¹⁶ A francia fordítás a népszerű Edo-kori szerző, Takizava Bakin 曲亭馬琴 (1767–1848) ötkötetes regénysorozatát dolgozta fel, a *Mino no furuginu bacsidszó kidan* 『美濃旧衣八丈綺』 című, romantikus történelmi művet, mely először 1814-ben jelent meg *tankóban* 単行本 kiadásban. Regamey Kacusika Hokuszu 葛飾北斎 egyik fametszetén keresztül ismerkedett meg Bakin munkájával, aki mesterien ábrázolta a könyv két főszereplője közti szerelmes jelenetet. Állítólag ez inspirálta arra, hogy francia nyelvre is

¹³ KUN Pál: „Virágok a kelet költői koszorújából”. *Nefelejts*, 1, 42, 1860. január 15. 500–501.

¹⁴ [NINCS SZERZŐ]: „Ikaku és Szaj-szaku”. *Vasárnapi Újság*, 26, 51, karácsonyi melléklet, 1879. 7–8.

¹⁵ [NINCS SZERZŐ]: „Okoma, roman japonais”. *Le Monde illustré*, 20, 1170, 1879. 136–138.

¹⁶ Katharina FREISINGER: Eine Korpusbasierte Untersuchung zur Übersetzung von Konnektoren in Katalogessays zur Ausstellung “Monet, Gauguin, Van Gogh... Inspiration Japan, [hely nélkül], Frank&Timme, 2021, 69.

átültesse a művet.¹⁷ (Bakinnól egyébként a korabeli magyar sajtó is többször megemlékezett mint a kor egyik jelentős japán szerzőjéről, aki Európában elsősorban regényei páratlan hosszúsága miatt szerzett ismertséget.) A magyar fordítás további sorsáról nem sokat tudunk, de talán a szöveg karácsonyi különszámban való megjelenetése is jelzi, hogy itt inkább egy egyszeri, érdekes egzotikum közreadásáról lehetett szó, a folytatás különösebb terve nélkül. Lényegében elmondható, hogy az első korszakban lefordított művek többségét ugyanez jellemezte.

II. korszak (1880–1901) – Az első Taketori monogatari-fordítás

Az 1880-as években megkezdődött a mesefordítások sora. Elsőként egy japán mondat olvashatunk 1883-ból a *Magyar Polgár*ban. A mesét, amely a rejtélyes *Sin-sin* nevet kapta, SÁMI Lászlóné fordításában adták közre. A mű a *Taketori monogatari* első magyar megjelenése, megtalálása ebből a szempontból páratlan jelentőségű. A nagy mértékű szövegtorzulás és az átírásokban előforduló következetlenségek miatt elképzelhető, hogy a szöveg több nyelven is keresztülment, mire elérkezett hozzánk.¹⁸ Ezt az elméletet tovább erősíti, hogy az első hivatalos angol kiadást elkészítő Frederick Victor Dickins 1888-as művében a legelső, 1880-as olasz fordítás említése mellett (melyről egyértelműen nincs túl jó véleménnyel) egy korábbi német és egy ebből fordított angol megjelenésről is ír, bár állítása szerint ezeket sosem látta személyesen, és a konkrét szövegek ismeretének hiányában ezekre a fordításokra Dickins említésén kívül nincs más bizonyíték.¹⁹ SÁMI Lászlóné, lánykori nevén Király Janka termékeny fordítóként jelentette meg munkáit különböző újságokban, és szinte kivétel nélkül angolból fordított, így ez is erősíteni látszik a német–angol fordítási vonalat. Hivatalos fordításként mindenesetre csak az 1880-as olaszt ismerik el, így ez a magyar szöveg tekinthető a második legkorábbinak az eddig felfedezett változatok közül.

Egy földrajzkönyv margójára – Takarai Kikaku ismeretlen verse

Czirbusz Géza (1853–1920), aki főként földrajzi témájú műveivel szerzett ismertséget, 1897-ben megjelent, átfogó, Japánról szóló ismertetőjében a nyelvjellegzeteségeinek leírása mellett a japán irodalomból is közölt példákat. Írásában röviden összefoglalta a *Taketori monogatari* és a *Csújó-hime* (a „japán Hamupipőke”) történetét, illetve a japán teremtésmítoszról is betett részleteket. Emellett Czirbusznak köszönhetjük az első klasszikus értelemben vett, japán költő által írt vers magyarra fordítását is. A cikk ugyanis csak „Takarukai Kikakuként” feltüntetett Takarai Ki-

¹⁷ kufs.ac.jp/toshokan/france150/france39.htm (2023. 10. 27.)

¹⁸ SÁMI Lászlóné: „Sin-sin”. *Magyar Polgár*, 17, 245, 1883, október. 24. 1–2.

¹⁹ Frederick Victor DICKINS: *The old bamboo-bewer's story (Taketori monogatari). The earliest of the Japanese romances, written in the tenth century*, Tokyo, San Kaku Sha, 1888, 39.

kaku 宝井其角 (1661–1707) (másik nevén Enomoto Kikaku, 17. századi japán *haikai* 俳諧 költő és Macuo Basó 松尾芭蕉 egyik tanítványa) egy „utáját” is közli. Forrásként Czirbusz Selenka *Sonnige Welten* című útleírását jelöli meg, melyben valóban megtalálhatjuk a hozott japán nyelvi példákat és a japán mese és a teremtésmítosz leírásait, az említett vers azonban hiányzik belőle.²⁰ A magyar írásban közreadott, a könyv többi részétől elütő forma is arra utal, hogy ez valószínűleg egy másik műből átvett betoldás lehet; kérdéses, hogy pontosan honnan származik. A vers fordítása és magyar közlése a következő:

Az év utolsó éjjele elmúlt
Holnap összegyűlik a sokaság
Ünnepelni
Ünnepelni
Állítsunk kapuink előtt
Gyönyörű virágos fát

He to csu te juh
He to jo a ka deba
Nek hee jo kade
Nek hee jo kade
Kaza du ta té ra ru
Matzu ka zadu.²¹

Mivel a közvetítőnyelvi szöveg ismeretlen, ez megnehezíti az azonosítást. A versben szereplő kulcsszavak segítségével megpróbálkozhatunk fellelni a vers japán eredetijét, ebben például a *Gogensú* 『五元集』 (Kikaku verseinek 1747-es gyűjteménye) vagy az 1994-ben megjelent, teljes életművet tartalmazó *Takarai Kikaku Zensú* 『宝井其角全集』 is segítségünkre lehet (előbbi különösképpen, mert a versek évszak szerint vannak csoportosítva benne). Bár a kulcsszavas keresés alapján részleges tartalmi azonosságok találhatóak, ezek nem olyan mértékűek, hogy egyértelmű egyezségről beszélhetnénk, így a vers pontos eredetének kérdése továbbra is megfejtésre vár.

III. korszak (1901–1920) – Akantisz Viktor: Japáni mesék az ifjúság számára

A századforduló környékén több esemény is újból Japánra irányította a hazai közönség figyelmét. Az 1894–95 közötti első kínai–japán háború, majd a pár évvel későbbi, 1904–05-ös orosz–japán háború feltette Japánt a világhatalmi térképre, és a szigetország lassan olyan hatalmi erővé vált, mellyel a nyugati világnak is számolnia kellett. Emiatt az 1900-as évek elejétől egyre gyakrabban jelentek meg itthon is Japánról szóló tudósítások, melyek számos cikkben fejtegették a szigetország szédületes tempójú modernizációjának és hadisikereinek titkát. A fokozódó érdeklődés a fordítások terén is megmutatkozott, és mivel az európai nyelvekre lefordított japán irodalmi művek száma is gyorsan növekedett, fordítóink egyre változatosabb for-

²⁰ Emil SELENKA, Lenore SELENKA: *Sonnige Welten. Ostasiatische Reise-Skizzen. Borneo-Java-Sumatra-Vorderindien-Ceylon-Japan*, Wiesbaden, C. W. Kreidel, 1896, 341–359.

²¹ CZIRBUSZ Géza: „A keleti földszégi csoport északi kontinensei 2.” In Balbi Adorján (szerk.): *Balbi Adorján egyetlen földrajza: 4/2 – Független államok*, Nagybecskerek, Pleitz Ferenc Pál Könyvnyomdája, 1897, 978–979.

rások közül válogathattak. Ekkor jelentek meg az első olyan fordítások is, melyek egyenesen japán nyelvből készültek. A nagy népszerűségnek örvendő, idegennyelvű versantológiák segítettek szélesebb körben is elterjeszteni a japán költészetet, és emellett már egész regényeket, színdarabokat is lefordítottak.

Az első önálló fordításkötetek megjelenése is ekkorra tehető. Ezek közül a legkorábbi az a mesegyűjtemény, melyet Akantisz Viktor (1864–1943) fordított és válogatott össze 1901-ben. A kötetben nem szerepel, hogy Akantisz milyen nyelvből dolgozott, és az eredeti művet idáig homály fedte, hiszen ő maga tudomásunk szerint sosem járt Japánban, és nem volt kapcsolata a japán nyelvvel. A fordítások összevetésével azonban sikerült megállapítanom, hogy közvetítőnyelvi forrást használt, a mesék ugyanis egytől-egyig David Brauns (1827–1893) német geológus 1885-ös *Japanische Märchen und Sagen* című könyvéből származnak. Az eredeti kötetben található, különféle kategóriákba rendezett hetvenhét meséből Akantisz a saját szájíze szerint válogatva, harmincegyet fordított le.²² Brauns 1879-től 1881-ig Japánban tartózkodott, és a Tokiói Egyetemen oktatott geológiát és paleontológiát. Könyve előszavában megemlíti, hogy a különféle mondákat tokiói barátai és az egyetemen tanuló japán diákok bocsátották rendelkezésére. Ezek a történetek állítása szerint Japán egész területéről lettek összegyűjtve, és sok helyi változat is szerepel közöttük.²³

A Haszegava-láz – Szaporodó versfordítások a századfordulón

Haszegava Takedzsiró 長谷川武次郎 (1853–1938) tokiói japán könyvkészítő, aki nyugaton Hasegawa néven híresült el, a 19. század végén indította el elsősorban külföldieket megcélzó, japán témájú *ebon* 絵本 sorozatát. Az 1880-as évek közepén került be a köztudatba a *Japanese Fairy Tales* című sorozatával, melynek sikerén felbuzdulva aztán minden évben újabb és újabb japán verseket vagy meséket tartalmazó kötetet jelentetett meg. A Haszegava-könyvek könnyen elérhetőek voltak bárki számára, és egyedülállóan gazdag forrást jelentettek a japán irodalomhoz, így nem meglepő, hogy a 20. század elejétől kezdve a magyar fordítók közül is sokan az ő köteteit használták fel forrásul. (Különösen igaz ez a versfordítások kapcsán, ahol a kor termékeny japán fordítói, Heltai Jenő vagy Pröhle Vilmos rendszerint Karl Florenz Haszegava-kiadásban megjelent fordításai alapján dolgoztak.)

Az 1900-as évektől kezdve a versfordításoké lesz a főszerep. Fiók Károlynak 1903-ban rövid ismertetője jelenik meg a japán irodalomról. Írásában sorra veszi a japánok nagyobb versgyűjteményeit, a *Kodzszikit*, *Nibonsokit*, a *Manjósút* a *Kokinvasút*, és több rövidebb vers mellett két 14. századi dalmű tartalmát is közli, *Kanta-*

²² A fordítások összevetéséhez lásd David BRAUNS: *Japanische Märchen und Sagen*. Leipzig, W. Friedrich Verlag, 1885; AKANTISZ Viktor: *Japáni mesék*, Budapest, Szent István Társulat, 1901.

²³ BRAUNS i. m. Vorwort XIII–XIV.

mui párna és *Naka-mitszu* címmel.²⁴ Egy évre rá a *Budapesti Hírlap* és a *Békés* is közread egy-egy japán irodalommal foglalkozó cikket. Mindkettő röviden tárgyalja a japán irodalmat, majd előbbi Motoori Norinaga 本居 宣長 (1730-1801), Edo-kori *kokugaku* tudós és költő két versét, utóbbi pedig Heltai Jenő japán versfordításait adja közre (így ő a cikk valószínűsíthető szerzője is).²⁵ A Heltai-féle versfordítások ugyanebben az évben a *Pesti Hírlap*ban és a *Jövendő*ben is megjelentek, kiegészülve még jó pár költeménnyel.²⁶

Fiók Károly és Heltai Jenő fordításainak azonosítására korábban még nem történt kísérlet, de a versek egy-két kivétellel azonos forrásból származnak, a Karl Florenz (1865–1939) fordításában megjelent *Dichtergrusse aus dem Osten* című fordításkötetből.²⁷ A könyv több tucat japán verset tartalmaz, olyan témák szerint rendszerezve őket, mint a „Naturgenuss” (természetről szóló versek), a „Herzblätter” (szerelmes versek), vagy éppen a „Hofische Dichtung” (udvari versek). Különösen fontos, hogy a versek többségének az eredeti műben szereplő pontos száma is meg van adva, így a japán forrásuk is könnyen visszakereshető. Nézzünk meg most ezek közül kettőt.

Az első vers Fiók Károly, második Heltai Jenő fordítása. Mellettük feltüntettem Karl Florenz német és Arthur Lloyd (1852–1911) ebből készített angol fordítását is, illetve a japán eredetit, modern olvasattal (lásd a következő oldalon).²⁸

²⁴ FIÓK Károly: „Japán”. In Heinrich G. (szerk.): *Egyetemes Irodalomtörténet I.*, Budapest, Franklin Társulat, 1903, 147–152. (Újraközölve: BUDA (2010-2015): II/2., 117–120.)

²⁵ Motoori Norinaga verseihez lásd [NINCS SZERZŐ]: „Japán költészete és sajtója”. *Budapesti Hírlap*, 24, 56, 1904. február. 25. 20. Heltai Jenő fordításaihoz lásd [NINCS SZERZŐ]: „A japán irodalom”. *Békés*, 36, 37, 1904. szeptember. II. 1–4.

²⁶ HELTAI Jenő: „Japán költők”. *Jövendő*, 2, 8, 1904. február. 21. 36; HELTAI Jenő: „Japán költők”. *Pesti Hírlap*, 26, 49, 1904. február. 18. 1–2.

²⁷ A *Jövendő*ben megjelent, *A kedves sírján* és az *Egy szó* című Ueda Akinari versek egy másik Haszegava-féle fordításkötetben, a *Weissasterben* szerepelnek. Ehhez lásd Karl FLORENZ: *Weissaster. Ein romantisches Epos*, Leipzig, C. F. Amelangs Verlag, 1895, 74–77.

²⁸ Karl Florenz fordításaihoz lásd Karl FLORENZ: *Dichtergrusse aus dem Osten. Japanische Dichtungen*, Leipzig, C. F. Amelangs Verlag, 1894. Arthur Lloyd fordításaihoz lásd Arthur LLOYD: *Poetical Greetings From the Far East. Japanese Poems*, Tokyo, T. Hasegawa, 1896.

Ni a virág, pedig lehullt, Ismét a faágra csücsült! Csodához lenne hasonló: Odamegyek – megnézem jól, Hát mi van ott – egy pillangó!	Wie? schwebt die Blüte, die eben fiel, Schon wieder zum Zweig am Baum zurück? Das wäre führwar ein seltsam Ding! Ich näherte mich und schärfte den Blick – Da fand ich – es war nur ein Schmetterling.	I watched a petal fall from the tree It fell – but flew back again: What could it be? I rushed to see: There did I spy A hovering butterfly!	落花枝に かへると見れば胡蝶哉 ²⁹
Hol a Mikane orma Föl az egekbe nyúl, Ott fenn a hó, az eső Hull szakadatlanul. S miként a hó, az eső Ott a magasba fenn: Szerelmem nem apad ki, Szerelmem végtelen!	Wo ich ferne des Mikane Hohen Gipfel ragen seh, Fällt der Regen endlos nieder, Nieder endlos fällt der Schnee. Ganz so endlos wie der Regen Und der Schnee vom Himmel thaut, Ist auch endlos meine Liebe, Seit ich dich zuerst erschaut.	Far away I see Mikane Raise his towering peaks on high; Here it rains without cessation, There the snow falls ceaselessly. As it rains without cessation, As the snow falls ceaselessly, So unending is my passion, Since thy face I first did see.	三輪山を しかも隠すか 雲だにも 心あらなも 隠さふべしや ³⁰

Talán ezekből a fordításokból is látszik, hogy a fordítók elsősorban inkább a japános hangulat átadását vagy megteremtését tekintették feladatuknak, mintsem az eredeti japán szöveghez való ragaszkodást. A rendkívüli tartalmi sűrítésen alapuló japán verselés átültetésének feladata kifogott a fordítókon (vagy eszükbe sem jutott a tartalmi és formai hűségre törekedni). Így születhettek meg például az első táblázatban látható fordítások, melyek az Arakida Moritake (1473–1549) által írt 17 szótagos *haikut* jelentősen kibővítették. A második táblázatban szereplő vers eredetileg a *Manjósú*-ból származik, és Nukata no Okimi szerzeménye, de a fordítás során ez a szöveg is hasonló torzuláson ment keresztül. A már eleve kidíszített német és az abból fordított angol változat talán még valamivel szorosabban követik egymást, de a magyar fordítás még ezekhez képest is számos változtatáson megy át. Az olvasóközönség szájízéhez igazított, összecsempő, rímes sorokkal tarkított szövegek távol állnak a japán eredetitől, ugyanakkor – lévén a korban egyedülálló fordítások – minden hibájuk és hiányosságuk ellenére sem lehet elvitatni értéküket.

Összegzésül: jelen tanulmány annak bizonyítását tűzte ki célul, hogy már a 19. század előtt is születtek kutatásra érdemes, fontos japán irodalomfordítások. Úgy gondolom, hogy a korábbi oldalakon részletezett – de korántsem teljes körű

²⁹ Arakida Moritake haikuja. A magyar szövegváltozat megtalálható FIÓK: i. m. 150. A német és angol fordításhoz lásd FLORENZ (1894): 41; LLOYD: i. m. 43.

³⁰ Nukata no Okimi verse a *Manjósú*-ból. A magyar szövegváltozathoz lásd HELTAI (1904): 36. („Japán költők”). A német és angol változat elérhető itt: FLORENZ (1894): 26; LLOYD: i. m. 28.

– példákból is látszik, mennyire gazdag és változatos ez a forrásanyag. Természetesen a fordítások kapcsán még sok lezáratlan kérdés maradt. Sok szöveg forrásai ismeretlenek, vagy épp a fordító nevét nem ismerjük. Emellett valószínűleg még szép számmal lehetnek olyan rejtőzködő fordítások, melyek kéziratokban vagy gyűjteményekben várják a felfedezésüket, és az elmúlt években előtérbe kerülő digitalizációs-mozgalomnak köszönhetően is valószínűleg egyre több és több elfeledett forrás bukkanhat majd fel és válhat elérhetővé. Épp ezért remélem, hogy jelen tanulmányban sikerült ebből a mérhetetlenül nagy anyagról egyfajta áttekintést nyújtanom, és emellett felvetnem olyan megoldatlan kérdéseket, amelyek egy esetleges későbbi kutatás alapjául szolgálhatnak.

Bibliográfia

Elsődleges források

- AKANTISZ V.: *Japáni mesék*, Budapest, Szent István Társulat, 1901.
- D. BRAUNS: *Japanische Märchen und Sagen*. Leipzig, W. Friedrich Verlag, 1885.
- CZIRBUSZ G.: „A keleti földségi csoport északi kontinensei 2.” In Balbi Adorján (szerk.): *Balbi Adorján egyetemes földrajza: 4/2 - Független államok*, Nagybecskerek, Pleitz Ferenc Pál Könyvnyomdája, 1897, 978–979.
- FIÓK K.: „Japán”. In Heinrich G. (szerk.): *Egyetemes Irodalomtörténet I.*, Budapest, Franklin Társulat, 1903, 147–152. (Újraközölve: BUDA (2010-2015): II/2., 117–120.)
- F. V. DICKINS: *The old bamboo-bewer's story (Takekuri monogatari). The earliest of the Japanese romances, written in the tenth century*, Tokyo, San Kaku Sha, 1888.
- K. FLORENZ: *Dichtergrüsse aus dem Osten. Japanische Dichtungen*, Leipzig, C. F. Amelangs Verlag, 1894.
- K. FLORENZ: *Weissaster. Ein romantisches Epos*, Leipzig, C. F. Amelangs Verlag, 1895.
- HELTAI J.: „Japán költők”. *Jövendő*, 2, 8, 1904. február. 21. 36
- HELTAI J.: „Japán költőkből”. *Pesti Hírlap*, 26, 49, 1904. február. 18. 1–2.
- KUN P. „Virágok a kelet költői koszorújából”. *Nefelejts*, 1, 42, 1860. január. 15. 500–501.
- A. LLOYD: *Poetical Greetings From the Far East. Japanese Poems*, Tokyo, T. Hasegawa, 1896.
- SÁMI L. „Sin-sin”. *Magyar Polgár*, 17, 245, 1883. október. 24. 1–2.
- E. SELENKA, L. SELENKA: *Sonnige Welten. Ostasiatische Reise-Skizzen. Borneo-Java-Sumatra-Vorderindien-Ceylon-Japan*, Wiesbaden, C. W. Kreidel, 1896.
- SZ. V. „Japán népmese”. *Ország-Világ*, 5, 47, 1884. 756.
- [NINCS SZERZŐ]: „A japán irodalom”. *Békés*, 36, 37, 1904. szeptember. II. 1–4.
- [N. SZ.]: „Holland”. *Magazin für die Literatur des Auslandes*, 1, 16, 1832. március. 7. 61.
- [N. SZ.]: „Ikaku és Szaj-szaku”. *Vasárnapi Újság*, 26, 51, karácsonyi melléklet, 1879. 7–8.

- [N. SZ.] „Japáni táncz és ének”. *Társalkodó*, 1, 70, 1832. szeptember. 1. 279.
 [N. SZ.]: „Japán költészete és sajtója”. *Budapesti Hírlap*, 24, 56, 1904. február. 25. 20.
 [N. SZ.]: „Okoma, roman japonais”. *Le Monde illustré*, 20, 1170, 1879. 136–138.

Másodlagos források

- BUDA A.: „A Meidzsi előtti japán irodalom magyar fordításai”. *Irodalomtörténeti Közlemények*, CXXIV, 2020/4, 452–471.
 BUDA A.: „A (mű)fordítás rejtekútjai, avagy ösvények Kosztolányi Dezső japán versei felé”. *Literatura*, CXXII, 2018/4, 343–358.
 BUDA A.: (szerk.): *Messziről felmerülő, vonzó szigetek I-III.*, Budapest, Ráció Kiadó, 2010–2015.
 DÉNES M. – FAJCSÁK Gy. et al. (szerk.): *Japonizmus az Osztrák–Magyar Monarchiában*, Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 2022.
 FARKAS I.: „Japán megjelenése a 19-20. század fordulóján Magyarországon”. In Farkas Ildikó et al. (szerk.): *Tanulmányok a magyar-japán kapcsolatok történetéből*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 63–88.
 FARKAS I.: „Japán megjelenése a két világháború közötti Magyarországon”. In Farkas Ildikó et al. (szerk.): *Tanulmányok a magyar-japán kapcsolatok történetéből*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 186–215.
 K. FREISENGER: Eine Korpusbasierte Untersuchung zur Übersetzung von Konnektoren in Katalogessays zur Ausstellung “Monet, Gauguin, Van Gogh... Inspiration Japan, [Hely nélkül], Frank&Timme, 2021. (Translation - Kunstkommunikation - Museum/Translation - Art Communication – Museum)
 KENYERES J. – BALOGH S. – S. GALLUS J. (szerk.): *Japánra vonatkozó magyar nyelvű bibliográfia*, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1937
 KOLOZSY-KISS E.: *Kosztolányi Dezső japán versfordításai*, Doktori disszertáció, Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Doktori Iskola, 2010.
 LÉVAI G.: *Japán magyar könyvészete*, Budapest, Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának Keletázsiai Intézete, 1943.
 VIHAR J.: „A japán irodalom megjelenése Magyarországon 1989-ig.” In Farkas Ildikó et al. (szerk.): *Tanulmányok a magyar-japán kapcsolatok történetéből*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009.
 ZÁGONYI E.: „Kosztolányi japán versfordításai – forrásaik fényében I.”. *Irodalomtörténeti Közlemények* XC, 1986/3, 246–274.
 ZÁGONYI E.: „Kosztolányi japán versfordításai – forrásaik fényében II.”. *Irodalomtörténeti Közlemények* XCIV, 1990/1, 46–70.

Internetes források

kufs.ac.jp/toshokan/france150/france39.htm (2023. 10. 27.) A Kyoto University of Foreign Studies könyvtárában *Nicsifucu kórjú 150 sínen kinen kikósbo tendzsi-kai – furanszudzsin ni joru nipponron no genrjú o tadotte* [「日仏交流150周年記念稀観書展示会—フランス人による日本論の源流をたどって」 *Kiállítás ritka szövegekből a japán–francia kapcsolatfelvétel 150. évfordulója alkalmából – a francia japanológia kezdetének nyomában* címmel megrendezett időszaki kiállítás digitális katalógusa.

Rezümé

Jelen tanulmány célja annak bemutatása, hogy bár jelentős mennyiségű és japán nyelvről készült japán irodalomfordítás valóban csak a 20. század közepétől kezdve jelent meg Magyarországon, nem mondhatjuk, hogy azt megelőzően nem születtek fontos fordítások a japán irodalomból magyar nyelven. Kutatásom másodlagos céljául azt tűztem ki, hogy megpróbáljam visszakövetni a fordítások útját a közvetítőnyelvi megjelenéseken át egészen az eredeti japán szövegig, illetve összehasonlítást adjak az egyes szövegváltozatokról. A kutatás végére több mint félszáz magyar megjelenés gyűlt össze, melyek körülbelül kétszáz különálló japán szöveg fordítását tartalmazták. Ezek alapján saját felosztást készítettem, három nagy különálló korszakra különítve el korai japán fordítástörténetet.

Kulcsszavak: japán irodalom, fordítástörténet, japán–magyar kapcsolatok

Abstract

Early Hungarian Translations of Japanese Literature

The aim of this study is to demonstrate that despite the fact that a notable amount of Japanese literature translation began to appear in Hungary from the mid-20th century onwards, it cannot be claimed that significant translations from Japanese literature into Hungarian did not exist prior to that period. A secondary objective of my research was to trace the path of translations through intermediary language publications all the way back to the original Japanese texts and to provide comparisons among various textual variants. By the end of my research, more than fifty Hungarian appearances were compiled, containing translations of approximately two hundred distinct Japanese texts. Based on this, I developed a categorization, distinguishing the early history of Japanese translation into three major, separate periods.

Keywords: Japanese literature, translation history, Japanese-Hungarian relations